

آثار استقامت سیاسی مردم در جامعه از دیدگاه قرآن

بی بی مرضیه ملک بنادکی^۱

مهناز کمالی زارچ^۲

چکیده

امروزه استقامت سیاسی مردم در مقابل دشمنان و مشکلات بیش از گذشته قابل اهمیت و بحث است. مقاله با هدف بررسی آثار استقامت سیاسی مردم، به بررسی اهمیت و ضرورت استقامت سیاسی مردم در جامعه، از منظر قرآن کریم می پردازد. در این راستا، آیات قرآن کریم و تفاسیر را به روش توصیفی - تحلیلی مورد مطالعه و بررسی قرار داده است. ابتدا مفاهیم پایه و چارچوب نظری استقامت، شامل تعاریف، مؤلفه ها و شاخص های آن، مورد بررسی قرار می گیرند. سپس، با تحلیل آیات مرتبط در قرآن کریم، آثار و پیامدهای استقامت در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی تبیین می شود. در ادامه، مقاله به بررسی آثار و پیامدهای استقامت سیاسی مردم می پردازد و نقش آن را در تثبیت نظام سیاسی، تحقق عدالت، رشد معنوی و فرهنگی، تقویت مشروعیت نظام، و حفظ هویت اسلامی مورد بررسی قرار می دهد. در نهایت، با ارائه پیشنهاداتی برای پژوهش های آینده، بر اهمیت تداوم مطالعات در این زمینه تأکید شده و راهکارهایی برای تقویت روحیه استقامت در جامعه ارائه می شود. این مقاله تلاش دارد تا با ارائه یک تحلیل جامع و کاربردی از مفهوم استقامت، گامی مؤثر در جهت ارتقای آگاهی و عمل به این فضیلت مهم در جامعه اسلامی بردارد.

کلیدواژگان: استقامت، سیاسی، استقامت سیاسی

۱. سطح دو، مدرسه علمیه فاطمیه اشکذر، bbmm2081379@gmail.com

۲. سطح دو، مدرسه علمیه فاطمیه اشکذر

مقدمه

بدون تردید استقامت به عنوان یکی از معیارهای کلیدی در حفظ هویت، امنیت و توسعه پایدار جامعه مطرح است. مفهوم استقامت در قرآن کریم، نه فقط به معنای پایداری فکری و روحی، بلکه به عنوان عنصر حیاتی در مقابل فشارهای دشمنان و تحقق عدالت اجتماعی، مورد تأکید قرار گرفته است. این مفهوم، ارتباط تنگاتنگی با روحیه مقاومت و پایداری در مسیر حق دارد که در قرآن و روایات اسلامی به عنوان اصلی اساسی برای حفظ ارزش‌ها و نظام‌های اجتماعی بیان شده است.

اسلام بر اهمیت استقامت در مواجهه با دشمنان و در مسیر دعوت به حق تأکید می‌نماید. قرآن کریم، بارها از استقامت و صبر در مقابل مشکلات و دشمنان صحبت کرده است که از جمله این آیات، آیه ۳۰ سوره فصلت است؛ که می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أُنْ لَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ». این آیه و آیه بعدش حسن حال مؤمنین را بیان می‌کند، هم چنان که آیات قبلش بدی حال کفار را بیان می‌کرد. (علامه طباطبایی، ۱۳۹۹، ج ۱۷، ص ۵۹۱) از سوی دیگر، قرآن در برخورد با اهل رویکردی متوازن را نشان می‌دهد که بر پایه تعامل، توجه به مصالح جامعه و حفظ هویت فرهنگی است، لیکن در صورت مواجهه با دشمنی، جهاد و مبارزه مشروع را جایز می‌داند. این دیدگاه، نشانگر اهمیت مقاومت و استقامت در حفظ دین و جامعه است. قرآن در این آیات به هفت موهبت بزرگ اشاره می‌کند مواهبی که از سوی فرشتگان الهی که بر آنها نازل می‌شوند به آنها بشارت داده می‌شود. آری کار انسان بجایی می‌رسد که در پرتو ایمان و استقامت فرشتگان بر او نازل می‌گردند و پیام الهی را که سراسر لطف و مرحمت است به او اعلام می‌دارند. (مکارم شیرازی، ۱۳۹۷، ج ۲۰، ص: ۲۷۲) در مجموع، می‌توان گفت که قرآن با ترسیم الگوهای استقامت، نشان می‌دهد که پایداری در برابر دشمنان و تمسک به حق، منجر به پیروزی‌های سیاسی-اجتماعی و آرامش درونی می‌شود، و به عنوان کلیدی برای تحقق جامعه‌ای عادل و پایدار مورد تأکید قرار دارد.

آیت الله سید رضا صدر در کتاب استقامت، که در سال ۱۳۷۷ در قم به چلپ رسیده است، استقامت را به لحاظ یک فریضه اخلاقی و از همه جوانب فردی مورد بررسی قرار داده است. دکتر یوسف قرضاوی در کتاب سیمایی صابران در قرآن که در سال ۱۳۷۸ در قم به چاپ رسیده است. خصوصیات صابران و انواع صبر در قرآن را مورد بررسی قرار داده است. آقای حسین الوبی در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان در تبیین الگوی تربیتی سیاسی و آسیب‌های آن بر آموزه‌های اهل بیت علیهم السلام که در سال ۱۳۹۸ در دانشگاه بین المللی امام رضا علیه السلام، دانشکده ادبیات و علوم انسانی به ثبت رسیده است نیاز به تربیت سیاسی را در اسلام بررسی

کرده است. آقای احمد داوری چلقایی در پایان نامه دکتری تخصصی خود با عنوان و شاخص های انقلابی بودن و انقلابی بودن از دیدگاه قرآن کریم که در سال ۱۳۹۷ در دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم دانشگاه علوم و معارف قرآن به ثبت رسیده و استقامت را یکی از ویژگی های انقلاب معرفی کرده است و آن را از دیدگاه قرآن مورد بررسی قرار داده است. آقایان رمضان نونوایی و مسعود اسد بیگی در مقاله ای با عنوان و استقامت از دیدگاه قرآن و روایات که در سال ۱۳۹۷ در دومین کنفرانس بین المللی نوآوری تحقیق در مورد اخلاق و تربیت، مناسبات دین و روانشناسی ارائه شده است. آقای علی خراسانی در مقاله در نقش توحید بادی در مقاومت اسلامی از دیدگاه قرآن که در سال ۱۳۹۹ در نشریه محله مطالعات علوم قرآنی به جاوب رسیده است، نقش توحید را در استقامت و مقاومت بررسی کرده است. و آقا محقق در این پژوهش حاضر به دنبال بررسی آثار سیاسی جامعه از نگاه قرآن است. اما تحقیق حاضر با روش توصیفی-تحلیلی، تلاش کرده است آثار استقامت سیاسی مردم در جامعه را با بررسی آیات مرتبط تبیین نماید.

۱. مفهوم شناسی

تبیین مفهوم واژگان کلیدی عنوان تحقیق، نقش موثری در روشن شدن گستره موضوع مقاله دارد. از این رو در این بخش از مطالب به بررسی مفهوم سه کلید واژه اصلی عنوان، یعنی "استقامت"، "سیاسی" و "استقامت سیاسی" می‌پردازیم.

۱-۱. استقامت

استقامت در لغت به معنای ایستادگی، پایداری و پابرجا ماندن . (از عربی، مص، ۱) استقامه. استقامت. راستی. اعتدال. راست شدن. راست ایستادن. ایستادگی. پایداری. پایداری کردن. پافشاری. پافشاردن در. ثبات. (اصطلاح ورزشی) مسابقه‌هایی که طول آنها بیش از حد معمول باشد (در ورزش‌هایی مانند دو، شنا، دوچرخه‌سواری و...) که ورزشکار باید نیروی بدنی زیادی برای انجام آن داشته باشد. (دهخدا، بی تا، ج ۲، ص ۲۱۷۳) [اسم] [فارسی] - مأخوذ از تازی - راست ایستادگی. و افراستگی. و ایستادگی. و راست‌شدگی. و برقراری و پایداری و ثبات. و اعتدال و میانه‌روی. و صداقت. و دیانت. و وفاداری. و راستی و درستی. و حقیقت. و خلوص نیت. (نفیسی، بی تا، ج ۱، ص ۲۲۶)

۱-۲. سیاسی

سیاسی به معنی آنچه که به سیاست نسبت داده می شود. سیاست در لغت به معنای پاس داشتن ملک، حفاظت، نگاهداری، حراست و حکمرانی بر رعیت، رعیت داری کردن. همچنین به معنی مصلحت اندیشی و دور اندیشی نیز می باشد آنچه آنچنان که در (عقدالعلی) آمده است: من خضر دانشم تو سکندر سیاستی هرچند خضر پیش سکندر نکوتر است، خاقانی و هر کس از سیاست نفس خویش عاجز آید چون سیاست ولایتی و ریاست امتی بکند. (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۹، ص ۱۳۸۶۶) [صفت] [فارسی] - مأخوذ از تازی - کارهای متعلق بسیاست و طریقه حکمرانی. و مردمی که دانای بعلم سیاست و طریقه حکمرانی باشند و مردم مدبر در امور ملک و مملکت داری. (نفیسی، بی تا، ج ۳، ص ۱۹۶۸)

۱-۳. استقامت سیاسی

با بررسی هر کدام از اجزاء واژه "استقامت سیاسی"، به معنای این ترکیب رسیدیم. استقامت سیاسی در لغت به معنای پایداری بر حکومت داری یا روش حکومت داری است، در حقیقت استقامت سیاسی مردم بدین معناست که مردم بر روش حکومت داری که خودشان انتخاب کرده اند پافشاری کنند و محکم ایستادگی کنند.

استقامت یعنی ملت ایران بر روی آرمانهای انقلاب ایستادگی دارند. ما آرمانهای ایجابی هم داشتیم، آرمانهای سلبی هم داشتیم؛ آرمان های ایجابی ما عبارت بوده است از اینکه ما دنبال عدالت اجتماعی هستیم؛ ما دنبال حضور مردمی در حوادث گوناگون کش ور هستیم؛ ما دنبال اسلام هستیم؛ ما سعادت کشور را در عمل به تعالیم اسلام می دانیم. (صلح میرزایی، ۱۴۰۳، ص ۱۵۵)

۲. تحلیل برخی از آیات مرتبط با استقامت

۲-۱. آیه ۱۲۰ آل عمران

در این آیه یکی از نشانه های کینه و عداوت آنها بازگو شده است، که «اگر فتح و پیروزی و پیش آمد خوبی برای شما رخ دهد، آنها ناراحت می شوند، و چنانچه حادثه ناگواری برای شما رخ دهد خوشحال می شوند.» (آل عمران، ۱۲۰) «وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ» (آل عمران، ۱۲۰) اما اگر در برابر کینه توزیهای آنها استقامت کنید، و پرهیزگار و خویشتندار باشید، آنان نمی توانند بوسیله نقشه های خائانه خود به شما لطمه ای وارد کنند، زیرا خداوند به آنچه می کنید کاملاً احاطه دارد. بنا بر این از ذیل آیه استفاده می شود که در امنیت بودن مسلمانان در برابر نقشه های شوم دشمنان مشروط به استقامت و هوشیاری و داشتن تقوی

است، و تنها در این صورت است که امنیت آنها تضمین گردیده است. خداوند در این آیه به مؤمنان هشدار داده است، تا دشمنان خود را جزء خاصان خویش قرار ندهند و رازهای مسلمانان و نیک و بد ایشان را، در برابر این گروه آشکار نسازند، این اعلام خطر به صورت کلی و عمومی است و باید در هر زمان و در هر حال مسلمانان به این هشدار توجه کنند. ولی متأسفانه بسیاری از پیروان قرآن از این هشدار غفلت ورزیده‌اند، و در نتیجه گرفتار نابسامانیهای فراوان شده‌اند، هم اکنون در اطراف مسلمانان دشمنانی هستند که خود را به دوستی می‌زنند، و به ظاهر از مسلمانان طرفداری می‌کنند، ولی با کارهایی که از خود نشان می‌دهند، معلوم می‌شود که دروغ می‌گویند، مسلمانان فریب ظاهر آنها را خورده به آنان اعتماد می‌کنند، در صورتی که آنان برای مسلمانان جز پریشانی و بیچارگی و تباهی چیزی نمی‌خواهند، و از ریختن خار بر سر راه آنها و به دشواری افکندن کار آنان کوتاهی ندارند. راه دور نرویم، در سالهای اخیر مسلمانان در دو جنگ بزرگ با دشمنان خود درگیر شدند در جنگ نخست شکست بسیار دردناکی خوردند، در حالی که در جنگ اخیر پیروزی درخشانی نصیب آنها شد، و تقریباً همه حوادث جهانی به نفع آنها تغییر یافت، افسانه وحشتناک و رعب‌آور شکست‌ناپذیری دشمن در همان روز نخست جنگ در صحرای سینا و ارتفاعات جولان برای همیشه مدفون گشت، و مسلمانان طعم پیروزی را برای نخستین بار در سالهای اخیر چشیدند. چه شد که در این مدت کوتاه این دگرگونی روی داد؟ پاسخ این سؤال نیازمند یک بحث طولانی است، ولی بطور قطع یکی از عوامل مؤثر آن شکست و این پیروزی این بود که در جنگ نخست بیگانگان که حتی بعضی از آنها دم از دوستی می‌زدند، از نقشه‌های آنان با خبر بودند، ولی در جنگ اخیر هیچ کس جز دو سه نفر از سران کشورهای اسلامی از نقشه‌های آنها آگاهی نداشتند، و این خود یک رمز بزرگ پیروزی آنها و شاهد زنده‌ای بر عظمت این دستور آسمانی قرآن بود! (مکارم شیرازی، ۱۳۹۷، ج ۳، ص ۶۶-۶۷) در این آیه به صراحت عامل پیروزی را استقامت سیاسی در مقابل نقشه‌های دشمن می‌داند.

۲-۲. آیه ۳۰ فصلت

نخست می‌گوید: «کسانی که می‌گویند پروردگار ما الله است، سپس بر سر گفته خود می‌ایستند و کمترین انحرافی پیدا نمی‌کنند، و آنچه لازمه آن است در عمل و گفتار نشان می‌دهند فرشتگان الهی بر آنها نازل می‌شوند که نترسید و غمگین مباشید» «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا» (فصلت، ۳۰). چه تعبیر جامع و جالبی که در حقیقت همه نیکی‌ها و صفات برجسته را در بر دارد، نخست دل به خدا بستن و ایمان محکم به او پیدا کردن، سپس تمام زندگی را به رنگ ایمان در آوردن و در محور آن قرار دادن. بسیاری کسانی که دم از عشق الله می‌زنند، ولی در عمل استقامت ندارند، افرادی سست و ناتوانند که وقتی در برابر طوفان شهوات قرار می‌گیرند با ایمان وداع کرده، و در عمل مشرک می‌شوند، و هنگامی که منافعشان به خطر می‌افتد همان ایمان ضعیف و مختصر را نیز از دست می‌دهند. حضرت علی (علیه السلام) در یکی از خطبه‌های نهج البلاغه

و این چیزی است که بدون خلوص نیت و معرفت واقعی و تربیت صحیح اسلامی و احیای فرهنگ قرآن ممکن نیست. (مکارم شیرازی، ۱۳۹۷، ج ۲۴، ص: ۶۶)

بررسی تاریخ اسلام نیز آنچه گذشت را به خوبی اثبات می کند. تاریخ صدر اسلام مملو از مواردی است که افرادی از جامعه قبل از پذیرش اسلام، احساس کمبود شخصیت کرده و مورد تحقیر قرار می گرفتند. ظهور اسلام و دستورهای حیات بخش آن باعث شد این افراد هویت خود را باز شناخته و نسیم بهاری اسلام، بر روح آنان اثری مسیحایی نهاده و عزمی که دین مبین اسلام به جامعه داده بود آنان را زنده کند. مولای متقیان وضعیت اسفبار جامعه بی روح و مرده عربهای قبل از بعثت را این گونه معرفی می کند. خداوند، پیامبر اسلام حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) را هشدار دهنده جهانیان مبعوث فرمود تا امین و پاسدار وحی الهی باشد آنگاه که شما ملت عرب، بدترین را داشته و در بدترین خانه زندگی میکردید میان غارها، سنگهای خشن و مارهای سمی خطرناک فاقد شنوایی به سر می بردید، آبهای آلوده می نوشیدید و غذاهای ناگوار می خوردید خون یک دیگر را به ناحق می ریختید و بیپوند خویشاوندی را می بریدید، تنها میان شما پرستش می شد. و مفسد و گناهان شما را فرا گرفته بود. با ظهور اسلام در مسلمانان عزم راسخی پدیدار شد که حاضر شدند برای حفظ دین خودشان رنج سفر به دیگر بلاد غربت را بر خودشان هموار کنند. جامعه مسلمانان، حتی در غربت نیز نه تنها ست نشدند بلکه عزم آنان جدی تر و بر یقین آنان افزوده شد. یکی از گروه هایی که برای حفظ دین خودشان به دیگر سرزمین ها هجرت کردند مهاجران حبشه بودند مراجعه به اشعاری که از این مهاجران برجای مانده روشن می کند که اراده پولادین یاد شده باعث نشاط فوق العاده و شگفتی ساز آنان شده بود. به عنوان نمونه یکی از مهاجران می گوید ما چون در سرزمین حبشه فرود آمدیم.... در حفظ دین خود امنیت داشتیم و آزادانه خدا را پرستش میکردیم به آزاری میدیدیم و نه چیزی می شنیدیم که باعث ناراحتی مان شود. ای رهگذرا پیام مرا به کسانی که می خواهند پیام خدا و دین او را بشنوند برسان خاصه به آن دسته از بندگان خدا که در شهر مکه با ناراحتی و شکنجه به سر میبرند به آنها بگو که ما سرزمین خدا را وسیع یافتیم و میتوانیم از خواری و تحقیر و نابسامانی در امان باشیم. پس شما به ما پیوندید و تن به خواری ندهید و با ذلت و تنگ نمیرید. سخنان یاد شده نشان دهنده اوج نشاط روحی مهاجران حبشه است که در سایه عزم عمومی برگرفته از اسلام به آن دست یافته بودند. در این بین کافران برای شکستن عزم ملی و سست کردن مقاومت مسلمانان عده ای را به حبشه فرستادند. ولی نشاط روحی مسلمانان و عزم راسخی که همه آنها به ویژه جعفر بن ابی طالب از خود بروز داد، آن قدر ستودنی بود که باعث تعجب دوست و دشمن شد. او ابتدا وضعیت جامعه حمود و مرده عصر جاهلی را در حضور پادشاه به تصویر کشید و در ادامه به تشریح آیین اسلام پرداخت و از نجاشی خواست که اجازه دهد آنها هم چنان در حبشه بمانند. قدرت بیان جعفر و جدیت آنان در مورد دین و آیین خودشان باعث شد نجاشی علی رغم تقاضای اطرافیان خودش تسلیم تقاضای

مشرکان نشده و مسلمانان را تحویل آنان ندهد. در پایان جلسه شادی غیر قابل وصفی در مسلمانان پدید آمد و آنان طعم شیرین نشاط روحی را در سایه عزم و استقامت عمومی چشیدند. (محمدی، ۱۳۹۹)

۵-۳. کاهش آسیب‌پذیری در برابر بحران‌ها

جامعه‌ای که بر استقامت سیاسی بنا شده، در برابر بحران‌های اقتصادی، فرهنگی یا امنیتی واکنش هوشمندانه و هماهنگ نشان می‌دهد. این ویژگی در سوره انفال، آیه ۴۶ مطرح است: «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ» که بر انسجام و جلوگیری از نزاع داخلی برای حفظ قدرت اجتماعی تأکید دارد. «وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ» یعنی با نزاع و کشمکش در میان خود ایجاد اختلاف نکنید، و در نتیجه خود را دچار ضعف اراده مسازید و عزت و دولت و یا غلبه بر دشمن را از دست بدهید، چون اختلاف، وحدت کلمه و شوکت و نیروی شما را از بین می‌برد. (علامه طباطبایی، ج ۹، ص: ۱۲۷)

استقامت سیاسی مردم، به‌عنوان یکی از ارکان پایداری اجتماعی، نقشی مهم در کاهش آسیب‌پذیری جامعه در برابر بحران‌های گوناگون دارد. زمانی که مردم در برابر فشارهای بیرونی و داخلی پایدار می‌مانند، جامعه از نظر روانی، اقتصادی و سیاسی توانمندتر شده و ساختارهای حمایتی و همیاری تقویت می‌شوند. نتایج پژوهش‌های داخلی نشان داده که انسجام اجتماعی و اعتماد عمومی، به‌طور مستقیم میزان تاب‌آوری ملی را افزایش داده و اثرات مخرب بحران‌ها را کاهش می‌دهد. (حاجی‌بابایی، ۱۳۹۵) بر پایه یافته‌های جامعه‌شناسی ایرانی، تجربه‌ی تاریخی کشور نشان می‌دهد که وحدت ملی و مشارکت سیاسی آگاهانه، توان جامعه را در مقابله با تهاجمات فرهنگی و مشکلات اقتصادی چندین برابر کرده است. (رحمانی، ۱۳۹۷) با پیوند این واقعیت اجتماعی با آموزه‌های قرآنی، می‌توان راهکاری جامع برای نهادهای سازمانی مقاومت در برابر بحران‌ها ارائه داد.

۶. سخنی در باب صبر

اگر صبر نباشد، سخن حق و منطق استوار مکتب عالی دین، فهمیده نمی‌شود و معارف این مکتب در چهره‌ی برترین معارف بشری در جهان پابرجا نمی‌ماند و امید و انتظار روز پیروزی دین به مؤمنان و گرویدگان، گام ثابت و دست نیرومند نمی‌بخشد، و مقررات و قوانین سازنده‌ی دین که یکسره با طغیان غرایز بشری ناسازگار است، به کار نمی‌افتد. اگر صبر نباشد میدان مجاهدت برای خدا و دین به گورستان ایده آل‌ها تبدیل می‌شود؛ کنگره‌ی جهانی حج که میعاد برادران دور افتاده است خالی می‌ماند زمزمه‌ی شورانگیز مناجاتیان خلوت نیمه شب‌ها خاموش می‌گردد؛ صحنه‌ی تمرین جهاد با نفس یعنی روزه داری و امساک اختیاری از رونق می‌افتد؛ شریان

اقتصادی جامعه‌ی اسلامی می‌خشکد و انفاق فی سبیل الله متروک می‌گردد. اگر صبر نباشد همه‌ی ارزشهای علمی و اخلاقی اسلام، تقوا و امانت و صدق و ورع به دست فراموشی سپرده می‌شود و خلاصه هر کسی از دین و انسانیت که به تلاش و کوشش و عمل محتاج است. از این شرط اساسی محروم می‌ماند؛ زیرا دین به عمل است و عمل به صبر است؛ پس آنچه به این مجموعه‌ی عظیم جان و توان می‌بخشد، آنچه این قطار را حرکت می‌دهد صبر است. با این بیان میتوان بوضوح مفاد و معنای این الهام آسمانی را که به چند سند و از چند نفر از معصومین (علیهم السلام) - با اندک اختلافی در بعضی الفاظ - نقل شده و به ما رسیده است. دانست که "الصبر من الإیمان بمنزلۀ الرأس من الجسد" (کافی، ۱۳۰۷ ه.ق، ج ۲، ص ۸۷ و ۸۹) صبر در پیکره‌ی ایمان همانند سر است در پیکر انسان سر در بدن، دارای خاصیت حیاتی قاطع است؛ فقدان هر یک از اعضای ظاهر بدن را میتوان تحمل کرد دست و پا و چشم و گوش را ... اما سر که مرکز فرماندهی اعصاب است اگر نباشد، یا اگر فلج باشد، همه‌ی این اعضا و دیگر اندامهای بدن، فلج است؛ ممکن است زنده بماند اما در عمل و اثر، با مرده تفاوتی نخواهد داشت. (خامنه‌ای، ۱۴۰۲، ص ۱۶) منطقی ترین سخنها و ایده‌های بشر اگر با صبر صاحبان و منادیانش همراه نباشد همان در گلوها و بر زبانها خشکیده و در لابه لای امواج متلاطم اقیانوس تاریخ محو و نابود خواهد شد؛ پس کاملاً قابل قبول و فهمیدنی است که الصبر من الإیمان بمنزلۀ الرأس من الجسد. صبر در پیکره‌ی ایمان همانند سر است در پیکر انسان. (خامنه‌ای، ۱۴۰۲، ص ۱۷)

۷. نتیجه و پیشنهادات

بررسی آیات قرآن و تحلیل مفهومی استقامت سیاسی نشان می‌دهد که پایداری و ثبات قدم مردم در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی نه تنها یک وظیفه فردی و اعتقادی، بلکه یک اصل بنیادین در تحقق اهداف جامعه اسلامی است. قرآن کریم با ترسیم نمونه‌های عینی از ملت‌ها و جوامع پایدار، از جمله امت پیامبر اسلام (ص) و مؤمنان راستین در طول تاریخ، بیان می‌کند که استقامت در برابر فشارهای بیرونی و انحرافات درونی، ضامن حفظ هویت دینی و استقلال سیاسی است. آیاتی چون «فَاسْتَقِمَّ كَمَا أُمِرْتَ» (هود/۱۱۲) و «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا...» (آل عمران/۲۰۰)، نشان می‌دهند که این پایداری باید هم فردی و هم جمعی باشد و استمرار آن، به تقویت روحیه جهادی، جلوگیری از سلطه دشمنان، و گسترش عدالت در جامعه می‌انجامد.

از منظر راهبردی، استقامت سیاسی مردم فراتر از یک واکنش کوتاه‌مدت به بحران‌هاست؛ بلکه یک فرهنگ دائمی است که در سایه ایمان، وحدت و عمل به دستورات الهی شکل می‌گیرد. جامعه‌ای که این فرهنگ را نهادینه کند، نه تنها در برابر تهدیدات مقاوم خواهد بود، بلکه به سوی پیشرفت، عزت و رضایت الهی حرکت می‌کند. بنابراین،

پرورش و تقویت این ویژگی در نسل‌های آینده، از مهم‌ترین وظایف آموزش دینی، رسانه‌ای و نهادهای فرهنگی در جوامع اسلامی است.

- انجام مطالعات میان‌رشته‌ای که پیوند آموزه‌های قرآنی با نظریه‌های علوم سیاسی معاصر را بررسی کند.

- تحلیل تطبیقی آیات مربوط به استقامت با منابع دیگر اسلامی، مانند نهج‌البلاغه و روایات معتبر .

- بررسی موردی جوامع اسلامی معاصر که نمونه‌های عینی از استقامت سیاسی مردم را تجربه کرده‌اند.

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ق، الکافی، تهران، دارالکتاب اسلامی
- ۴- حقی بروس، اسماعیلی بن مصطفی، بی تا، تفسیر روح البیان، بیروت، دارالفکر، چاپ اول
- ۵- طبرسی، فضل بن حسن، بی تا، ترجمه تفسیر مجمع البیان، نوری همدانی، حسین، تهران، فراهانی، چاپ اول
- ۶- طباطبایی، محمد حسین، ۱۳۹۹، ترجمه تفسیر المیزان، موسوی همدانی، محمد باقر، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ ۴۱
- ۷- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۹۷، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتاب اسلامی، چاپ ۶۳
- ۸- خامنه‌ای، سید علی، ۱۴۰۲، گفتاری بر صبر، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ ۵
- ۹- اصلح میرزایی، سعید، ۱۴۰۳، اندیشه مقاومت از منظر حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه‌ای، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ ۲
- ۱۰- صلح میرزایی، سعید، ۱۴۰۳، انقلابی تراز، قم، زاد اندیشه، چاپ ۸
- ۱۱- دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغتنامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، چاپ ۲
- ۱۲- نفیسی، علی اکبر، بی تا، فرهنگ لغت نفیسی، تهران، خیام
- ۱۳- مطهری، مرتضی، ۱۳۹۰، حماسه حسینی، تهران، صدرا، چاپ ۶۸
- ۱۴- مطهری، مرتضی، ۱۳۹۰، آزادی معنوی، تهران، صدرا، چاپ ۴۹
- ۱۵- مطهری، مرتضی، ۱۳۸۹، آینده انقلاب اسلامی، تهران، صدرا، چاپ ۳۳
- ۱۶- خمینی، روح الله، ۱۳۹۹، صحیفه امام، تهران، موسسه نشر و آثار امام خمینی (ره)، چاپ ۷

- ۱۷- سبحانی صدر، حمید، ۱۴۰۳، روایت تولید، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول
- ۱۸- محمدی، محمدعلی، ۱۳۹۹، رابطه عزم ملی و تقویت مقاومت اسلامی از نگاه قرآن، نشریه حکومت اسلامی، شماره ۹۷
- ۱۹- حاجی بابایی، مهدی، ۱۳۹۵، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در افزایش تاب آوری جوامع محلی، فصلنامه پژوهشهای اجتماعی ایران، شماره ۴۳
- ۲۰- صادقی، علی، ۱۳۹۷، تحلیل جامعه شناختی تاب آوری می در برابر بحرانها، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۶۲
- ۲۱- سایت <https://farsi.khamenei.ir>